

Dodatek k nominaci paní Jiřiny Štrynclové – Ruční výroba skleněných figurek

Železnobrodskými figurkami se zabývá pouze několik více či méně rozsáhlých odborných publikací, jejichž autoři ve většině rozdělují skleněné figurky podle konstrukce či technologie, užití při jejich vzniku. K tomu je třeba uvést, že se mnohdy jednotlivé způsoby prolínají, a proto není možné figurky zcela jednoznačně definovat. Podobně není možné vnímat problematiku tak, že např. tažením se vyráběly jenom jednodušší figurky na počátku jejich vývoje, zatímco modelování je zárukou jejich dokonalosti a vyspělosti. Skleněné figurky se v Evropě vyráběly ve Vídni, v Benátkách, durynské Lausche, Saské Kamenici či v Berlíně. V těchto sklářských centrech i dříve než v Železném Brodě. Ve srovnání s touto produkcí měly „železnobrodské figurky“ jiný kolorit a určení. Pokud byly se zahraniční produkcí srovnávány, byla oceňována jejich českost, lidovost, ale také srozumitelnost. Jejich tvůrci se tak vyrovnávaly se životem i konkrétními událostmi, se světem dětí i dospělých. V některých případech byly i sociálně kritické.

Ruční výroba skleněných figurek zahrnuje řadu řemeslných postupů a specifických technik, využívaných v celém výrobním procesu, které jsou závislé na zručnosti výrobce. Vzniku železnobrodských figurek předcházela ruční výroba jednoduchých skleněných špendlíků. Ty se zhotovovaly navíjením skla na pevný drát, jehož vrchní část tak byla vtavena do drobné skleněné plastiky, např. jednoduše pojatého zvířátka, hlavičky postavy, ovoce apod. Výroba těchto špendlíků vycházela z tradičních postupů užívaných na Železnobrodsku v 19. století zejména při výrobě vinutých perlí. Různobarevné špendlíky sloužily švadlenám, ale i jako ozdoba při připichování vstupenek na klopky kabátů. To byly nepochybně první miniaturní figurky vyráběné na Železnobrodsku. V následujícím období se vyráběly tyto typy figurek:

Sešívání figurky

Touto technikou vyráběné figurky využívaly práce podomáckých viklářů (navíječů). Roztavená, plastická sklovina se navíjela na drátek. Z drátku se vytvarovalo očko a takto připravené dílky sloužily jako jednotlivé součásti budoucích figurek. Primitivně modelovaná hlavička měla drátek zatavený napevno, na něj se navlékalo například tělíčko. Jednotlivé takto připravené části se potom sešily návlakovou nití.

Tažené figurky

Postupné získávání zkušeností v oboru umožnilo vývoj figurek tažených. Při jejich tvarování bylo využito přirozeného chování roztavené skloviny. Ta se ohýbá, natahuje apod. Když se k tomuto chování přidal úmysl a předem určený záměr, byly takto vytvořeny méně náročné figurky z tažených skleněných tyčinek jednoduše zdobené kapkami jiné skloviny. Z nich se postupně i za pomoci nástrojů tvarovala malá křídélka, ouška apod. Taženým figurkám bylo i přes jejich primitivní pojetí už možné vtisknout později tak výrazně uplatněný smysl pro humor. Fantastické pojetí figurek se postupně přiklánělo ke skutečné přírodě. Byly vyráběny složitější labutě, rybičky, konkrétní zvířátka apod.

Drátkové figurky

V létě 1923 podnikl Jaroslav Brychta se svým žákem Stanislavem Halamou několik prvních pokusů s výrobou drátkových figurek. Jejich základem byla většinou střední část, tělíčko, ze které vyčnívaly v potřebných místech zatavené drátky. Na drátky se potom navlékaly další komponenty, navíjením či jednoduchým modelováním připravené části končetin doplněné navlečenými korálky apod., včetně hlavičky. Drátkové figurky byly neobvykle pevné, odolné proti rozbití. Umožňovaly změnu formy

jejich pohybu bez použití kahanu, pouhým tvarováním drátků. Vývoj drátkových figurek obsáhl dosti dlouhé období let 1923–1935 a umožnil realizovat náročnější výtvarné záměry jak co do formy, tak i obsahu.

Modelované figurky

Modelované figurky, které vyrábí paní Jiřina Štrynclová, navazují na techniku tažení, ale zdokonalují ji. Jsou to plastiky s většími nároky na modelaci, ztvárnění pohybu i povrchového řešení. Pracovní postupy nevyžadují zvláštních změn tradičního výrobního zařízení, ale více zkušeností, péče, času a patřičnou dávku výtvarného cítění. Zvládnutí náročnější techniky modelovaných figurek stejně jako jejich foukání propustuje celým dalším vývojem tohoto sklářského odvětví až do současnosti.

Hutnické figurky

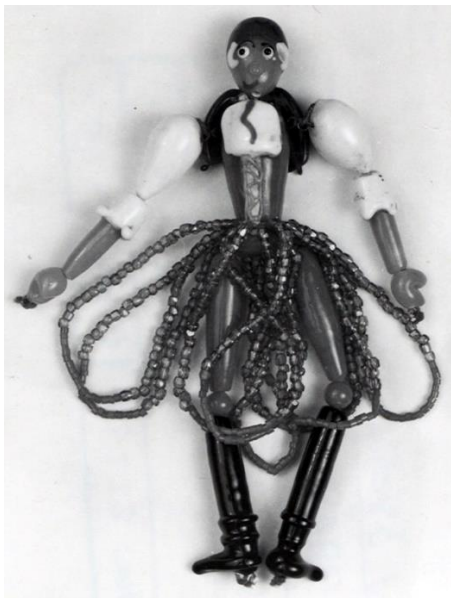
První pokusy o masivní skleněné figurky, které byly nazývány hutnickými, se v Železném Brodě odehrály na počátku 20. století. První hutnické figurky čerpaly náměty z pohádek, uplatněny byly lidové motivy i svět zvířat. K oblíbeným patřily i postavy z Prodané nevěsty. Výroba hutnických figurek vnesla do figurkářského prostředí nový prvek, kolektivní práci. K jejich vzniku je třeba součinnosti několika sklářů, z nichž každý plní přesně vymezenou úlohu. Vývoj v oblasti hutnických figurek představuje dlouhou cestu od jednoduchých, menších prací až po velké, téměř monumentální plastiky.

Foukané figurky

Na Železnobrodsku vyráběné foukané figurky sice vycházely z poznatků získaných v Duryňsku, ale další vývoj už nesl všechny znaky místní tvorby. Některé vzory, vytvořené na rozhraní let dvacátých a třicátých jsou součástí vyráběného sortimentu figurek až do dnešních dnů. Technologie foukání figurek dala základ pro nastartování mimořádně úspěšné výroby českých vánočních ozdob. Až do té doby byly doménou především Německou.

Výroba železnobrodských figurek byla téměř vždy typickou podomáckou výrobou. Do systému výroby několikrát zasáhly politické či ekonomické zvraty. V 50. letech, kdy byly malé sklářské firmy, které zprostředkovávaly práci podomáckým dělníkům na Železnobrodsku znárodněny, síť podomáckých dělníků převzal národní podnik Železnobrodské sklo. Po rozpadu tohoto podniku a následné privatizaci se někteří podomáčtí dělníci osamostatnili a práci se věnují tak, jako dříve, doma v dílně, pouze odbyt si musí zajišťovat sami.

Obrazová příloha

Sešívané figurky, zač. 20. století

Sešívané figurky, zač. 20. století

Drátkované figurky, zač. 20. století

Modelované figurky vinuté nad kahanem, kolem roku 1920

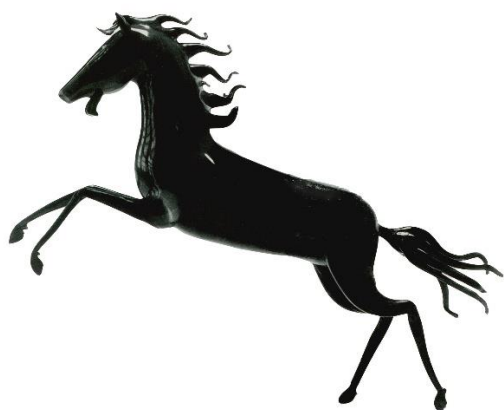
Modelované figurky vinuté nad kahanem, kolem r. 1920

Tažené a modelované figurky, 1920-1925

Hutnické figurky, 1930-1940

Foukané figurky, 30. léta 20. století

Jaroslav Brychta (1895 - 1971)

Práce u kahanu

Práce u kahanu